

Uppsala universitet
Rektor

Luntmakargatan 13, Box 7851,
SE-103 99 Stockholm, Sweden
Tfn/Phone: +46 8 563 085 00
Fax: +46 8 563 085 50
hsv@hsv.se, www.hsv.se

Juridiska avdelningen
Anna Sandström
BESLUT

2008-05-29
Reg.nr 31-5909-07

Anmälan mot Uppsala universitet angående handläggning av ansökningar om att antas till utbildning på forskarnivå

**Betydelsen av att tidigt ge tydlig information om förutsättningarna för
utbildning på forskarnivå.**

Anmälan

N N har i en anmälan framfört klagomål mot Uppsala universitet, juridiska fakulteten angående handläggningen av hans ansökningar till utbildning på forskarnivå. Han vill antas som doktorand och slutföra sin avhandling. Han har anfört i huvudsak följande.

Hösten 1995 kontaktade han en professor i rättshistoria vid juridiska fakulteten vid Uppsala universitet för att skriva en doktorsavhandling om rättegången mot Carl Jonas Love Almqvist under professorns ledning. Professorn var entusiastisk över ämnesvalet och rådde honom att börja skriva. I september 2004 skickade han in ett manus till professorn för granskning och yttrande. Professorn, som då även var prefekt för den juridiska institutionen, dröjde länge med att återkomma till honom. I januari 2005 lovade professorn att ta kontakt med honom för att meddela sitt ställningstagande till manuset. Det skedde inte. Först i maj/juni 2005 ringde professorn och rådde honom att ansöka till forskarutbildningen. Professorn sa att han därefter skulle yttra sig över hans avhandlingsmanus.

Han sände in en ansökan till forskningsutskottet vid den juridiska fakultetsnämnden i slutet av augusti 2005 och ansökte om dispens från vissa kurser. Professorn ringde upp honom några dagar senare och meddelade att han inte kunde få dispens. De kom dock överens om att han skulle fortsätta med avhandlingen med professorn som handledare. Professorn bröt dock denna överenskommelse några dagar senare. I ett brev daterat den 5 september 2005 skickade professorn tillbaka manuset och uppgav att han bestämt sig för att inte vara hans handledare. Professorn motiverade sitt beslut med att hans arbetsbörda var för stor. Professorn uppgav vidare att han vid forskningsutskottets behandling av hans ansökan hade uttryckt en hel del beröm över hans manus, men att professorn inte kunde skriva under en individuell studieplan för honom.

I september 2005 fick han ett positivt yttrande från professorn. Professorn uppgav att han uppfyllde de formella behörighetskraven. Professorn skrev även att hans avhandlingsarbete i stort sett är slutfört och att han kan förväntas komma att slutföra en forskarutbildning på ett framgångsrikt sätt.

Den 27 oktober 2005 beslutade forskningsutskottet att avslå hans ansökan. Som skäl angavs att den tilltänkta handledaren nu inte hade möjlighet att åta sig handledarskapet. I januari 2006 kontaktade han utskottets ordförande.

Ordföranden ansåg att det var ”i hög grad anmärkningsvärt” att han under en sådan lång tid haft kontakt med professorn utan att professorn klargjort för honom att hans avhandling inte var prioriterad. Enligt ordföranden borde professorn på ett mycket tidigare stadium ha uppmärksammat honom på detta förhållande.

Ordföranden rådde honom att inkomma med en ny ansökan. I slutet av maj 2006 ringde professorn till honom och erbjöd sig åter att vara hans handledare. Han accepterade erbjudandet och inkom med en ny ansökan i oktober 2006.

Professorn ville ha hans manus, men lät sig nöjas med ett kompletterande utkast. Han ringde professorn efter julhelgen 2006 och fick intryck av att professorn fortfarande ville handleda honom. Professorn hade dock inkommit med en skrivelse till utskottet där han uppgav att han varken ville eller kunde vara handledare. Professorn uppgav att han saknade utrymme för ytterligare utredningsuppdrag. Denna skrivelse ledde till att utskottet beslutade att avslå hans ansökan den 12 mars 2007. Beslutet saknade motivering, men utskottet anförde att hanteringen av ärendet var anmärkningsvärd.

Han anser att hela hanteringen av hans ansökningar är anmärkningsvärd, eftersom det inte har visats att den tilltänkta handledaren haft skäl till att upprepade gånger bryta sina överenskommelser med honom. Som otvetydigt framstår även professors positiva bedömning av hans meriter. Denna bedömning kan inte ändras av någon och en sökande ska kunna lita på ett omdöme givet i tjänsten.

Hans ansökningar om att bli antagen som doktorand har avslagits, men ansökningarna har inte prövats med hänsyn tagen till hans meriter. Han är nu enbart en ”skuggdoktorand” och han befinner sig nu i ett oacceptabelt läge. Det har även varit fråga om en rent ekonomisk förlust, eftersom han inte har kunnat fullgöra sin verksamhet som praktiserande jurist med hänsyn till det som inträffat.

N N har till sin anmälan bifogat två beslut fattade av forskningsutskottet vid den juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet.

Utredning

Yttrande från Uppsala universitet

Högskoleverket har inhämtat ett yttrande från rektorn vid Uppsala universitet. Rektorn har inkommit med ett yttrande som även innehåller yttranden från

den berörde professorn, ordföranden i forskningsutskottet, Juridiska institutionens nuvarande prefekt och Juridiska institutionens dekanus. Rektorn har anfört i huvudsak följande. Universitetet beklagar att N N känner sig illa behandlad av den juridiska institutionen. Universitetet arbetar aktivt för att undvika situationer som den nu aktuella. Universitetet har ett tydligt regelverk som reglerar hur antagning av doktorander ska ske. Därutöver har den juridiska fakulteten en handläggningsordning för antagning till utbildning på forskarnivå. En obligatorisk handledarkurs arrangeras fortlöpande för universitetets handledare.

Professorns yttrande

Professorn har anfört i huvudsak följande. N N kontaktade honom år 1995 för att diskutera möjligheten att få lägga fram en avhandling. Det fanns åtskilligt intressant i N Ns manus. N N gjorde helt på eget initiativ en studie. Han läste och kommenterade alldeles frivilligt det manus som N N hade färdigställt, men det rörde sig inte om någon färdig avhandling. N N arbetade vidare och lämnade några ytterligare textavsnitt som han läste men därutöver hände inget. N N ventilerade aldrig någon text på ett seminarium. Enligt det rättshistoriska högre seminariets protokoll deltog endast N N vid två tillfällen och det var under 1995. Han kan inte påminna sig om att han vid något tillfälle diskuterade med N N om och när en antagning till forskarutbildning kunde bli aktuell. En sådan antagning låg helt enkelt utom synhåll. Om det vid denna tidpunkt funnits planer på disputation var det enbart en förhoppning hos N N. Han förde inte ens anteckningar om deras samtal. Han har inte på något sätt uppfattat det som att han gjort ett åtagande gentemot N N, utan det har rört sig om synpunkter av en mer erfaren forskare till en kunnig ”hobbyforskare”. Han tror därför att det finns övertygande skäl för att påstå att N N under perioden 1995-2004 saknat anknytning till den juridiska forskarmiljön i Uppsala utöver brev- och telefonkontakter med honom själv.

När N N återkom i september 2004 med ett – som N N bedömde – ett färdigt manus, insåg han att N N på allvar avsåg att doktorera. Av hänsyn till sin arbetssituation gjorde han klart för N N att han inte kunde prioritera N Ns projekt och inte ens utan dröjsmål läsa det manus som N N gett till honom. Det tog honom nästan ett år innan han på allvar kunde fördjupa sig i manuset. Han hörde av N N vid några tillfällen. Vid ett tillfälle blev det en skarp ordväxling per telefon och N N krävde att få lägga fram sitt manus som en doktorsavhandling, vilken han ansåg vara klar för disputation. Det blev nödvändigt att klargöra för N N att hans bedömning var att manuset inte skulle bli tryckfärdigt, utan krävde kompletteringar samt att forskarutbildningen även innefattade ett högst avsevärt kurs- och seminarieobligatorium. N N hade dock svårt att lyssna och ta till sig argument. Deras diskussioner underlättades inte av att N N ville ha dispens från kursmomenten. Han var inte införstådd med att N N skulle ansöka om att bli antagen till forskarutbildningen under september 2005. Han fann detta olämpligt.

Utskottet ansåg vid ett sammanträde i september 2005 att N Ns ansökan inte kunde bifallas eftersom den var ofullständig. N N blev sedan mycket upprörd när han per telefon meddelade forskningsutskottets beslut angående N Ns ansökan. Med anledning av detta samtal skrev han ett klagörande brev till N N i vilket han förklarade sina tvivel på om han var rätt person att utses som handledare för honom och att han inte ville komma i fråga för handledarskap. Han återsände manuset i ett paket.

I slutet av oktober 2005 var N Ns ärende åter uppe i forskningsutskottet. Han avgav som ämnesföreståndare i rättshistoria ett yttrande över ansökan, i vilket han avstyrkte N Ns anhållan om dispens från kursobligatoriet. Huvuddelen av yttrandet ägnade han åt avhandlingsprojektet och han uttryckte sig i så generösa ordalag som möjligt. Han framhöll dock att manuset måste omarbetas, vilket skulle kräva längre tid än vad N N hade föreställt sig. Han föreslog vidare att manuset skulle granskas av två sakkunniga. På detta sätt ville han även få prövat huruvida förutsättningar fanns för att N N framgångsrikt och utan större dröjsmål skulle kunna få fram en godtagbar doktorsavhandling. Förslaget innebar att vanlig ordning följdes och att N N behandlades på samma sätt som andra som ansöker om antagning till forskarutbildning. Efter samråd med företrädare för forskarutbildningen förklarade han sig villig att ta handledaransvaret, förutsatt att granskningen utföll positivt. Dessutom föresattes att N N bedömdes ha en gynnsam prognos för att slutföra avhandlingsarbetet framgångsrikt och att han därmed kunna antas till forskarutbildning. Han krävde att manuset snarast möjligt skulle bli bedömt av en litteraturvetare. Det blev inte någon sådan granskning eftersom N N vägrade att lämna manuset till någon som inte var rättshistoriker. Han underströk att granskningen av avhandlingstexten var ett villkor för att han skulle acceptera handledarskapet. N N gav inte med sig. Den 27 oktober 2005 avslag forskningsutskottet N Ns ansökan om antagning till forskarutbildning med motiveringen ”att den tilltänkta handledaren nu ej har möjlighet att åta sig handledarskapet.” Utskottet behövde med den formuleringen inte gå in på några för N N graverande omständigheter.

N N begärde i december 2006 åter att bli antagen som doktorand. Som ämnesföreträdare i rättshistoria avgav han ett nytt utlåtande som innebar att han avböjde sig att vara handledare. Forskningsutskottet avslag ansökan. Utskottet gick dock vidare med ärendet för att bedöma N Ns prognos att framgångsrikt slutföra avhandlingsarbetet. På begäran av forskningsutskottets ordförande avgav två personer i juni 2007 utlåtande över N Ns manus. Båda var kritiska.

Enligt hans mening kan N N inte på något sätt anses vara en skuggdoktorand. N Ns relationer med institutionen under perioden 1995-2004 bestod i att han frivilligt läste N Ns manus utan några förpliktelser. N N saknade helt anknytning i övrigt till institutionen. N N har på eget initiativ satt igång ett projekt som intresserade honom.

Ordföranden för forskningsutskottets yttrande

Ordföranden för forskningsutskottet har anfört i huvudsak följande. Han fann att utskottets tidigare anmärkning mot hanteringen av N N motiverade en reell materiell prövning av hans avhandlingsprojekt. Att låta sakkunniga i avsaknad av handledare granska ett potentiellt avhandlingsprojekt är ingen normal hantering av en doktorandansökan som har fått avslag. Hans tanke var att först få en bedömning av om projektet når upp till erforderlig nivå och därefter, om bedömningen utfaller positivt, se till att få en huvudhandledare som kunde hjälpa till att få det i hamn. Dessvärre var de två personer som yttrande sig över manuset negativa. Han skickade ett brev till N N om att han kunde komma in med en ny ansökan och med en ny handledare.

Prefektens yttrande

Prefekten har anfört i huvudsak följande. Om förloppet är korrekt finns det anledning att tydliggöra för framtida handledare om uttryckssätt och hantering i övrigt av framtida forskarstuderande. Det som uttrycks i anmälan är inte acceptabelt och djupt olyckligt.

Dekanus yttrande

Dekanus har anfört i huvudsak följande. Enighet synes råda om att N N kontaktade professorn för första gången under år 1995 och anmälde sitt intresse att doktorera. Enligt egen utsago var professorn intresserad av projektet och till och med uppmuntrade N N att fortsätta med det redan igångsatta arbetet. Något bindande åtagande om att medverka till en doktorsavhandling kan professorn dock inte ha gjort, redan av det skälet att sådana beslut faller utanför en enskild professors befogenheter. Ett beslut om antagning till forskarutbildning tas alltid av ett särskilt organ. I juridiska fakultetens fall är det forskningsutskottet som fattar dessa beslut efter en noggrann prövning angående den sökandes förmåga att framgångsrikt genomföra en forskarutbildning.

N Ns första formella ansökan till forskarutbildning vid den juridiska fakulteten gjordes först år 2005, alltså tio år efter den första kontakten. N Ns ansökan avslås för första gången den 27 oktober 2005 av forskningsutskottet. Som motivering angavs att den tilltänkta handledaren inte kunde åta sig handledarskapet. Ärendet hade dessförinnan bordlagts för att möjliggöra för professorn att kontakta två sakkunniga för granskning av N Ns manus. N N återkom med en ny ansökan den 10 oktober 2006. Denna ansökan avlogs den 12 mars 2007. Ärendet hade dessförinnan bordlagts två gånger. Enligt uppgift berodde beslutet på att någon textgranskning inte skett av andra sakkunniga, trots att ärendet bordlagts just i det syftet. Under dessa omständigheter ansåg professorn sig inte kunna stå till förfogande som handledare. Vid bedömningarna av avslagen är det av relevans att den tilltänkta handledaren är juridiska fakultetens enda professor i rätthistoria.

Under ärendets gång hade forskningsutskottets ordförande kontaktats av doktorandombudsmannen. De båda gjorde gemensamt den bedömningen att N N utsatts för ”omild hantering som potentiell doktorand” på grund av att den tilltänkte handledaren inte kunde ge positivt besked. De nya sakkunniga gav dock en negativ prognos angående förutsättningarna att lägga N Ns manus som grund för en doktorsavhandling i juridik.

Dekanus har vidare förklarat att forskningsutskottet kan, vid den bedömning som görs vid antagning, bortse från den bedömning som en tilltänkt handledare gör angående en sökandes behörighet och förmåga att genomföra forskarutbildning. Forskningsutskottet kan även finna att den forskare, som den sökande kontaktat som potentiell handledare, inte bör utses. Vid prövningen av en ansökan kan forskningsutskottet även komma fram till att fakulteten saknar sådan kompetens som krävs för handledning av det aktuella projektet varför ansökan måste avslås. Härav följer att en person inte kan vara doktorand vid fakulteten förrän han eller hon genom beslut av forskningsutskottet antagits till forskarutbildning. En tilltänkt handledares omdömen är inget mer än ett underlag för det beslutsfattande organets beslut.

Enligt professorns muntliga förklaring har han alltid uppfattat det som en del av en forskares tredje uppgift att ställa sig uppmuntrande till all slags forskning utanför ”akademien”. Därför uppmuntrade han enligt egen utsago N N att fortsätta med sina utredningar och avfärdade inte tanken att det på sikt skulle kunna bli en doktorsavhandling. Enligt professorn deltog N N efter den första kontakten år 1995 endast ett par gånger vid de högre forskarseminarierna i professorns ämne, rättshistoria. Dessa seminarier är öppna för till exempel intresserade praktiker utanför universitetsvärlden. Under årens lopp läste professorn ett par gånger avsnitt som N N skickade till honom. Enligt dekanens bedömning är N N inte att betrakta som skuggdoktorand. N Ns arbete har utförts helt på hans eget initiativ och utan något uppdrag eller åtagande från juridiska fakultetens sida. N N har arbetat helt i egen takt, utan någon styrning från professorn eller någon annan vid fakulteten. N N synes inte heller ha varit intresserad av en forskarutbildning, utan primärt om att få lägga fram ett enligt hans egen bedömning nästan färdigt manus som en doktorsavhandling.

Professorn har uppmuntrat N N att fortsätta med ett projekt som N N ville genomföra i form av doktorsavhandling. Professorn har alltid krävt att N Ns texter ska granskas av två andra sakkunniga innan professorn ens velat åta sig att vara handledare. Professorns åtaganden har alltså enligt den skriftliga dokumentationen varit villkorade. Eftersom dessa villkor inte har bemötts har professorn inte ansett sig kunna åta sig handledarskapet. N N har med andra ord gjorts klart medveten om professorns krav på ett slags peer-view granskning som villkor för antagning. Enligt professorn har N N motsatt sig dessa krav. Enligt dekanus bedömning är det primärt denna motsättning mellan professorn och N N som föranledde att

ärendet drog ut på tiden. En kvalificerad peer-review granskning måste ses som nödvändig i ett ärende när en sökande anser sitt manus som nästan färdigt.

Dekanus konstaterar avslutningsvis, även om hon finner anmälan i sig obefogad, att den har visat på vikten av tydlig kommunikation och att man från början tydligt klargör vilka förutsättningar som gäller för antagning och hur antagningsprocessen går till.

Anmälarens yttrande

N N har beretts tillfälle att yttra sig över Uppsala universitets yttrande. Han har anfört i huvudsak följande. Enligt Högskoleverkets definition avses med begreppet skuggdoktorander personer som bedriver forskarstudier utan att vara formellt antagna till forskarutbildning. Han har varit och är alltjämt en skuggdoktorand. Han deltog efter 1995 aktivt i professorsn seminarieövningar. Under våren 1997 bevistade han en första disputation i rättshistoria. Därefter upphörde professorn att kalla honom till de seminarier som professorn höll i. Han tog då kontakt med professorn som lovade honom att han skulle kallas till kommande seminarier. Detta skedde dock inte. Han har dock bevistat en disputation under slutet av våren 2006. Han förnekar att han ansåg att hans avhandling var nästan färdig. Han anser att det klart framgår att orsaken till att hans ansökningar har avslagits är att professorn inte vill vara handledare. Detta är en återgång till hur det var tidigare när det var ämnesprofessorn själv som bestämde vem som skulle få forska och inte som nu, ett forskningsutskott. Han anser att om man tar hänsyn till vad de två sakkunniga angett i sina yttranden över hans manus så uppfyller han de uppställda villkoren för att antas som doktorand. Professorn har genom sitt uppträdande spolierat hans möjligheter att få disputera inom sedvanlig tid.

Högskoleverkets bedömning

Avgränsning av ärendet

Högskoleverkets uppgift är bl.a. att ha tillsyn över universitet och högskolor. Syftet är att värna om enskilda individers rättigheter genom att kontrollera om universitet och högskolor följer de lagar och förordningar som gäller för verksamheten. Högskoleverket kan däremot inte ta ställning i sak, dvs. ändra eller upphäva lärosätenas beslut, eftersom verket inte har någon sådan befogenhet.

Rättsliga utgångspunkter

I 7 kap. 34-42 §§ högskoleförordningen (1993:100) finns bestämmelser om tillträde till utbildning på forskarnivå. Dessa bestämmelser trädde i kraft den 1 januari 2007. Innan dess fanns det bestämmelser om tillträde till forskarutbildning i 9 kap. och 10 kap. högskoleförordningen. De i detta ärende aktuella bestämmelserna om antagningsförfarande och antagningsvillkor har i tillämpliga

delar haft i huvudsak samma lydelse även före den 1 januari 2007. Av dessa bestämmelser framgår att frågor om antagning avgörs av högskolan. Den som vill antas ska anmäla det inom den tid och i den ordning som högskolan bestämmer. Till utbildningen får endast antas det antal doktorander som kan erbjudas godtagbara villkor i fråga om handledning och studievillkor i övrigt. Beslut fattas av de antagningsorgan som högskolan bestämmer.

Universitetets hantering av N Ns önskan att bli antagen till utbildning på forskarnivå

Av handlingarna i ärendet framgår att N N år 1995 tog kontakt med en professor vid Uppsala universitet och att han i samband härmed uttryckte en önskan om att skriva en doktorsavhandling. Det är vidare ostridigt att N N under åren 1995-2004 skickat manus till samma professor och att professorn läst och kommenterat dessa manus.

Enligt universitetets yttrande antas doktorander av fakultetens forskningsutskott. En professors yttrande kan då utgöra ett underlag för utskottets beslut.

Under perioden 1995-2004 har dock inte N N blivit informerad och hänvisad till att göra en ansökan i den ordning som Uppsala universitet föreskriver. I stället har han under denna period arbetat med sitt manus, vilket professorn kände till. N N har uppgett att han först i maj/juni 2005 fått information av professorn om att han skulle inkomma med en ansökan till forskningsutskottet vid den juridiska fakultetsnämnden. N N gjorde en formell ansökan under slutet av sommaren 2005.

Högskoleverket anser att N N borde ha upplysts om nödvändigheten av att lämna en skriftlig ansökan hos behörig instans redan då han under 1995 till professorn informellt anmälde sitt intresse om att skriva en doktorsavhandling. N N skulle vid en sådan prövning redan på ett tidigt stadium ha fått besked om han kunde antas till utbildning på forskarnivå. N N har således under en lång tid ställts i en osäker situation genom att inte redan 1995 fått information om hur han skulle gå till väga för att kunna antas till utbildning på forskarnivå. Högskoleverket delar universitetets uppfattning att N N inte är en s.k. skuggdoktorand. Den informella behandlingen och bristande rättssäkerheten som präglat N Ns situation påminner dock om de problem som rör den gruppen av doktorander. Högskoleverket anser att professorn inte har hanterat N Ns tydligt uttryckta intresse för att skriva en doktorsavhandling på det sätt som anges i regelverket. Uppsala universitet är ytterst ansvarigt för sina anställdas agerande. Högskoleverket riktar därför kritik mot Uppsala universitet.

Forskningsutskottets beslut att avslå N Ns två ansökningar

N N har till forskningsutskottet inkommit med två ansökningar om att antas till studier på forskarnivå. Båda har avslagits av utskottet. N N har uppgett att utskottet inte har prövat dessa ansökningar på grundval av hans meriter och att han vill antas till dessa studier.

Det är inte möjligt att överklaga forskningsutskottets beslut om avslag på en ansökan om att antas till studier på forskarnivå. Som tidigare har anförts kan Högskoleverket inte heller överpröva universitetets beslut.

Med dessa delvis kritiska synpunkter avslutas ärendet.

Detta beslut har fattats av chefsjuristen Eva Westberg i närvaro av verksjuristen Teresa Edelman efter föredragning av verksjuristen Anna Sandström.

På Högskoleverkets vägnar

Eva Westberg

Anna Sandström

Kopia till :

N N